

ปัญหาการศึกษาไทยในปัจจุบัน

๒. ปัญหาของครู

ความพยายามในการพัฒนาครูผู้สอนด้วยการเพิ่มความเข้มข้นของหลักสูตรการสอน และการกระจายสถาบันผลิตครู ถือเป็นความหวังในการยกระดับครูผู้สอนและลดปัญหาด้านการขาดแคลนครูในปัจจุบัน แต่ปัญหาของครูยังคงพบว่ามีหลายปัจจัยบั่นทอน ที่อาจส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของครู และส่งผลกระทบบั่นทอนวิชาชีพครู จนเป็นปัญหาของระบบครูในปัจจุบัน

หากมองเจาะลึกถึงปัญหาครูไทยจะพบว่ามีความเป็นจริงหลายประการที่ควรต้องมีการแก้ไขเพื่อแก้ปัญหาคู กล่าวคือ

ในประเทศฟินแลนด์ ซึ่งถือว่าเป็นประเทศที่คุณภาพการศึกษาสูงอันดับต้นๆในโลก วิชาชีพที่ประชาชนนิยม และให้การยอมรับนับถือมากที่สุดคือ วิชาชีพครู แต่ในประเทศไทย สังคมกลับเห็นว่าในปัจจุบันวิชาชีพนี้ ไม่เป็นที่นิยมเท่ากับการประกอบอาชีพหมอ หรือวิศวกรตามที่สังคมได้คาดหวัง

ประเทศไทยมีการผลิตครูมากถึงปีละประมาณ ๑๒,๐๐๐ คน ในขณะที่อัตราการบรรจุครูใหม่ในแต่ละปีมีเพียง ๓-๔ พันคนเท่านั้น ซึ่งหมายความว่าในแต่ละปี บัณฑิตครูที่จบออกมาใหม่ จะมีการตกงานเบื้องต้นเกือบหนึ่งหมื่นคน แต่ในภาพรวมประเทศไทยยังนับว่าขาดแคลนครู โดยเฉพาะครูในสาขาวิชาสำคัญๆ เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษา เป็นต้น ยังพบอีกว่า ไม่มีความชัดเจนทางนโยบายในการที่จะสนับสนุนให้ผู้สำเร็จการศึกษาในสาขาวิชาที่ตรงกับเนื้อหาสาระ ในทางตรงกันข้ามยังกลับพบมาตรการในเชิงกีดกันอีกด้วย เช่น การกำหนดให้ผู้ที่จะรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูได้ต้องไปเรียนเพิ่มเติมอีกอย่างน้อยหนึ่งปี เป็นต้น

ปัญหาที่เป็นอมตะของครูไทยเห็นจะหนีไม่พ้นเรื่องหนี้สินครู ที่เป็นคำถามว่า ทำไมเรื่องหนี้สินจึงจะต้องเป็นเรื่องที่คู่กับวิชาชีพนี้ อันที่จริง หากคิดให้เป็นธรรม ก็คงต้องยอมรับว่าประเทศไทยเรามีโครงสร้างเงินเดือนในระบบราชการที่โบราณจนไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน เรามีความแตกต่างระหว่างเงินเดือนแรกเข้าทำงานกับเงินเดือนที่พึงได้รับสูงสุดในชีวิตการทำงานถึงเกือบ ๑๐ เท่า ในขณะที่ในประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งหลายจะพบความแตกต่างเพียง ๓-๔ เท่า ซึ่งหมายความว่า บุคคลจะได้รับค่าจ้างเมื่อแรกเข้าทำงานสูงมากเพียงพอที่จะยังชีพได้ เมื่อครูไม่ได้รับค่าตอบแทนที่จะสามารถดำรงชีพได้อย่างปกติ จึงเป็นเรื่องยากที่จะเกิดแรงจูงใจให้คนเก่งมาเป็นครูเมื่อครูไม่เก่ง เด็กจะเก่งได้อย่างไร

ปัญหาที่ยาวขนุ่นใหม่สนใจเข้าทำงานในวิชาชีพครูน้อยลง อาจเนื่องมาจากรายได้ของครูที่ต่ำกว่าอาชีพทั่วไป ขณะที่ภาระความรับผิดชอบในหน้าที่สูง และภาพลักษณ์ของความ

ยากลำบากในการเป็นเรือจ้างผู้ส่งสอนเด็กและเยาวชน สถานการณ์เช่นนี้จึงเป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลถึงภาพพจน์และความนิยมในการเข้าศึกษาในสาขาวิชาครู ที่ไม่ดึงดูดให้นักเรียนตัดสินใจเข้ามาเรียนครู

ปัจจัยทั้งหมดนี้ล้วนมีผลต่อวิชาชีพครู และที่สำคัญต่อภาพลักษณ์ของครูอย่างเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้น นอกจากการส่งเสริมและพัฒนาครูแล้วนั้น ครูก็ควรจะต้องมีความกดดันในการดำรงชีพน้อยลง ด้วยการที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหันมาส่งเสริมและยกระดับวิชาชีพครูให้มากยิ่งขึ้น รวมถึงหาแนวทางในการลดภาระครูและส่งเสริมอัตราเงินเดือนเพื่อเป็นแรงจูงใจในการผลิตครูรุ่นใหม่ เป็นต้น เพื่อให้การพัฒนาการศึกษาของเด็กไทยมีศักยภาพเพิ่มขึ้นต่อไป

๔. คุณภาพอุดมศึกษา/ปริญญาเพื่อ

มหาวิทยาลัยหลายแห่งเริ่มมีปัญหาเรื่องหาคนเข้าเรียน ทำให้ประสบปัญหาเรื่องความคึกคัก นำไปสู่ความจำเป็นที่ต้องดำเนินการด้านการตลาดทุกวิถีทาง และมุ่งเปิดสอนแต่สาขาวิชาที่ทำได้ง่าย ต้นทุนต่ำ และได้เงินเร็ว ซึ่งระบอบไปทุกระดับชั้นปริญญา เรามีบัณฑิตล้นงานในหลายสาขา แต่ขณะเดียวกันก็มีการขาดแคลนในสาขาวิชาที่ยากๆ มหาวิทยาลัยจำนวนมากมุ่งหาเงินจนเป็นระบบการศึกษาเชิงปริมาณ ความจำเป็นที่ต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดเช่นนี้ อาจพอเข้าใจได้สำหรับมหาวิทยาลัยเอกชนซึ่งต้องแบกภาระค่าดำเนินการต่างๆ ด้วยรายได้ที่ต้องหามาเอง

ซึ่งสถานการณ์เช่นนี้ได้กระจายเข้าไปสู่มหาวิทยาลัยของรัฐด้วย ในรูปแบบของการเพิ่มจำนวนนักศึกษาโดยตรง หรือการจัดทำเป็นโครงการพิเศษในลักษณะต่างๆ รวมทั้งเปิดสอนนอกสถานที่ตั้ง ซึ่งหากวิเคราะห์การเงินของโครงการเหล่านี้แล้วจะพบว่าส่วนใหญ่กลายเป็นค่าสอนของอาจารย์ สถานการณ์เช่นนี้ลุกลามไปจนถึงขั้นที่เรียกได้ว่า ปริญญาเพื่อ ทุกระดับชั้นปริญญากลายเป็นค่านิยมของสังคมที่ต้องเรียนอย่างน้อยถึงปริญญาโท และกำลังจะคุกคามต่อไปถึงปริญญาเอก

ในการประมวลปัญหาเพื่อจัดทำกรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๖๕) โดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ได้สรุปปัญหาของอุดมศึกษาไทยว่าเป็นระบบที่ "ไร้ทิศทาง ข้ำซ้อน ขาดคุณภาพ และขาดประสิทธิภาพ" เมื่อเกือบ ๒๐ ที่ผ่านมา มีข้อมูลที่ทำให้เราวิตกว่า ประชาชนไทยได้รับโอกาสในการเข้าสู่ระบบอุดมศึกษาค่อนข้างต่ำ คือเพียง ๑๔% ของจำนวนประชากรวัยอุดมศึกษาเท่านั้นเอง ผลที่ตามมาคือ เราได้เร่งเปิดมหาวิทยาลัยขึ้นมาอีกเป็นจำนวนมาก จากมหาวิทยาลัยของรัฐเดิมที่มีเพียง ๒๐ แห่ง ได้ขยายจำนวนเป็น ๗๘ แห่ง รวมกับมหาวิทยาลัยเอกชน วิทยาลัยชุมชน และสถาบันในสังกัดอื่นแล้ว เรามีสถาบันอุดมศึกษาประมาณ ๒๕๕ แห่ง โอกาสการเข้าสู่อุดมศึกษาจึงเปลี่ยนไปเป็นใกล้ ๕๐%

แต่ปัจจุบันสถานการณ์ด้านประชากรเปลี่ยนไป เนื่องจากประเทศไทยได้เลยยุคคนเกิดมากมาแล้ว ผู้สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจึงมีจำนวนลดลงอย่างต่อเนื่อง จากจำนวน ๘๐๐,๐๐๐ เมื่อไม่กี่ปีที่ผ่านมา เหลือเพียง ๖๐๐,๐๐๐ ในปัจจุบัน และยังลดลงอีกเรื่อยๆ อุดมศึกษาไทยจึงมีอุปทานมากกว่าอุปสงค์ มหาวิทยาลัยหลายแห่งเริ่มมีปัญหาเรื่องหาคนเข้าเรียน ทำให้ประสบปัญหาเรื่องความคุ้มทุน นำไปสู่ความจำเป็นที่ต้องดำเนินการด้านการตลาดทุกวิถีทาง และมุ่งเปิดสอนแต่สาขาวิชาที่ทำได้ง่าย ต้นทุนต่ำ และได้เงินเร็ว ซึ่งระบาดไปทุกระดับชั้นปริญญา เรามีบัณฑิตล้นงานในหลายสาขา แต่ขณะเดียวกันก็มีการขาดแคลนในสาขาวิชาที่ยากๆ มหาวิทยาลัยจำนวนมากมุ่งหาเงินจนเป็นระบบการศึกษาเชิงปริมาณ ความจำเป็นที่ต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดเช่นนี้ อาจพอเข้าใจได้สำหรับมหาวิทยาลัยเอกชนซึ่งต้องแบกภาระค่าดำเนินการต่างๆ ด้วยรายได้ที่ต้องหามาเอง

แต่ที่เข้าใจไม่ได้เลยก็คือ บัดนี้สถานการณ์เช่นนี้ได้กระจายเข้าไปสู่มหาวิทยาลัยของรัฐด้วย ในรูปแบบของการเพิ่มจำนวนนักศึกษาโดยตรง หรือการจัดทำเป็นโครงการพิเศษในลักษณะต่างๆ รวมทั้งเปิดสอนนอกสถานที่ตั้ง ซึ่งหากวิเคราะห์การเงินของโครงการเหล่านี้แล้วจะพบว่าส่วนใหญ่มักกลายเป็นค่าสอนของอาจารย์ สถานการณ์เช่นนี้ลุกลามไปจนถึงขั้นที่เรียกได้ว่า ปริญญาเพื่อ ทุกระดับชั้นปริญญา กลายเป็นค่านิยมของสังคมที่ต้องเรียนอย่างน้อยถึงปริญญาโท และกำลังจะคุกคามต่อไปถึงปริญญาเอก โดยมหาวิทยาลัยเองได้มีส่วนในการสร้างอุปสงค์เทียม มหาวิทยาลัยเล็กๆ มีอาจารย์เพียงไม่กี่คนก็สามารถเปิดสอนระดับปริญญาเอกได้แม้ยังไม่มีประสบการณ์ หรือมีฐานด้านการวิจัยซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของชั้นปริญญาเอกเลย

เมื่อเราสร้างระบบอุดมศึกษา เราก็ดูมาจากฝรั่ง และเชื่อตามฝรั่งว่าอุดมศึกษาต้องมีความเป็นอิสระ เราจึงได้มุ่งพัฒนาในทิศทางนั้น คือปลดปล่อยให้สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งเป็นอิสระ โดยหวังว่าจะมีสภามหาวิทยาลัยทำหน้าที่ดูแลแทนสังคม แต่การหาได้เป็นเช่นนั้นไม่ เพราะส่วนใหญ่ของสถาบันอุดมศึกษาดำเนินการบนความเป็นอิสระนี้โดยขาดความรับผิดชอบต่อสังคม สภามหาวิทยาลัยก็ไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง จึงเป็นตัวแทนสังคมที่ไร้ประสิทธิภาพในการดูแลมหาวิทยาลัย หลักการความเป็นอิสระนั้นถูกต้อง แต่มหาวิทยาลัยไทยส่วนใหญ่ยังไม่พร้อมที่จะเข้าสู่หลักการนี้ เหมือนเด็กที่ยังไม่สามารถรับผิดชอบต่อตนเองได้ เราจึงได้เห็นภาพของอุดมศึกษาในเชิงปริมาณแต่คุณภาพต่ำ และปริมาณก็ยังบิดเบี้ยวไปจากความต้องการกำลังคนที่แท้จริงของประเทศ

ปัญหาของการทุจริตทางการศึกษาตั้งแต่ลอกข้อสอบถึงจ้างทำวิทยานิพนธ์ พบจนเป็นสภาพปกติ อาจารย์มหาวิทยาลัยไทยในภาพรวมจัดว่ามีคุณวุฒิต่ำ เพราะจบการศึกษาชั้นปริญญาเอกรวมกันแล้วไม่ถึง ๓๐% (นอกจากมหาวิทยาลัยชั้นนำไม่กี่แห่งที่อาจมีอาจารย์ปริญญาเอกเกิน ๕๐%) ในขณะที่ในมหาวิทยาลัยระดับโลกทั้งหลาย ชีวิตของการเป็นอาจารย์จะต้องเริ่มต้นที่ระดับ

ปริญญาเอก หรือสูงกว่า สกอ.ในปัจจุบันเปรียบเสมือนยักษ์ไร้ตะบอง คือไม่มีกลไกที่จะไปติดตาม ตรวจสอบ หรือลงโทษมหาวิทยาลัยนอกแถวเหล่านี้ได้ สกอ.ได้รับการพัฒนาวัฒนธรรมการทำงาน มาโดยต้องเป็นผู้สร้างความเป็นอิสระให้แก่มหาวิทยาลัย สกอ.จึงมีหน้าที่หลักเพียงการออก กฎเกณฑ์ต่างๆ ที่หากมหาวิทยาลัยไม่ปฏิบัติตาม สกอ.ก็ไม่มีกลไกใดที่จะทำให้ทราบได้ หรือแม้ว่า ทราบแต่ก็ไม่มีอำนาจโดยตรงที่จะดำเนินการใดๆ ได้ อย่างมากก็ทำได้เพียงตักเตือน เราจึงจะพบ อยู่บ่อยๆ ว่า มหาวิทยาลัยเปิดหลักสูตรโดยมีองค์ประกอบต่างๆ ต่ำกว่าเกณฑ์ที่ สกอ.กำหนด

อุดมศึกษาเป็นกลไกที่สำคัญอย่างยิ่งของประเทศชาติ โดยเฉพาะในปัจจุบันที่การอยู่รอด ของชาติขึ้นอยู่กับทุนทางปัญญา แต่อุดมศึกษาไทยเต็มสิ่งนี้ให้แก่ชาติไทยน้อยมาก ประเด็นสำคัญ ประการหนึ่งที่เกิดจากการปฏิรูปอุดมศึกษาน่าจะเป็นการยุบทบวงมหาวิทยาลัยไปรวมกับ กระทรวงศึกษาธิการ ภายใต้แนวคิดง่ายๆ ว่า เมื่อเป็นการศึกษาเหมือนกัน ก็ควรรวมอยู่กระทรวง เดียวกัน เพื่อประโยชน์ในการบูรณาการ แต่แท้ที่จริงนั้น อุดมศึกษากับการศึกษาขั้นพื้นฐานมี เป้าหมายที่ต่างกัน ในขณะที่การศึกษาขั้นพื้นฐานเน้นที่การสร้างขีดความสามารถขั้นพื้นฐานของ ประชากร แต่อุดมศึกษาเน้นไปที่การสร้างขีดความสามารถระดับสูงเพื่อให้ประเทศแข่งขันได้ และ ไม่ได้เน้นที่ปัจเจกบุคคลเท่านั้น หากแต่เน้นที่การสร้าง และพัฒนาองค์ความรู้ ตลอดจนการ ประยุกต์ความรู้ในโลกของเทคโนโลยีซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของระบบเศรษฐกิจ เราจึงจะเห็นว่า ใน ประเทศที่มุ่งการสร้างขีดความสามารถขั้นสูงทั้งหลายจะแยกการบริหารอุดมศึกษาออกมาจาก การศึกษาขั้นพื้นฐานในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งทั้งสิ้น และมักจะพบเสมอว่ามีการผนวกรวมระบบ การวิจัยไว้กับอุดมศึกษาด้วย เช่น ประเทศอิตาลี มีกระทรวงมหาวิทยาลัยและการวิจัย เป็นต้น